

Uwarunkowania językowych i parajęzykowych aspektów wypowiedzi emocjonalnych

Celem pracy było opisanie wzorców językowej i parajęzykowej ekspresji narracji afektywnych o różnej walencji oraz ukazanie ich (głównie psychologicznych) mechanizmów. Poszukiwano odpowiedzi na pytania o to: (1) Które (i w jaki sposób) ze zmiennych demograficznych (płeć i wiek) różnicują wzorzec parajęzykowej i językowej ekspresji emocjonalnej; (2) Czy istnieją i na czym polegają różnice w zakresie językowych i parajęzykowych aspektów narracji afektywnych o różnej walencji (pozytywnej i negatywnej); (3) Czy i w jaki sposób zmienne psychologiczne (osobowościowe, temperamentalne, afektywne i poznawcze) wyjaśniają wzorzec językowej i parajęzykowej ekspresji narracji afektywnych. Oprócz zmiennych osobowościowych i temperamentalnych, których znaczenie dla ekspresji językowej i parajęzykowej zostało wskazane w innych pokrewnych tematycznie pracach, do badania została włączona inteligencja emocjonalna oraz werbalna, do tej pory nie badane w takich konfiguracjach. Widoczna była ponadto potrzeba syntezy i rozszerzenia dotychczasowych danych oraz przeniesienie ich na grunt polski.

Przeprowadzono badania indywidualne (poprzedzone pilotażem), w których wzięło udział 150 osób wyselekcjonowanych z populacji generalnej, o przynajmniej przeciętnym poziomie inteligencji werbalnej, których językiem ojczystym był język polski. Z badania wykluczono osoby z zaburzeniami mowy i zaburzeniami neuropsychiatrycznymi. Próba badawcza była zróżnicowana pod kątem płci, wieku oraz wykształcenia. Badania miały charakter dwuetapowy. Etap pierwszy obejmował wywiad, metryczkę oraz pomiar językowych i parajęzykowych aspektów wypowiedzi. Zastosowano metody narracyjne. Badani byli proszeni o opowiedzenie dwóch historii – dotyczącej niepokoju oraz zadowolenia. Ich wypowiedzi były nagrywane, transkrybowane oraz analizowane według autorskiego modelu analizy narracji, obejmującego wskaźniki: walencji negatywnej, walencji pozytywnej, dogmatyzmu, koncentracji na sobie, negacji, procesów mentalnych, natężenia, zaangażowania, różnicowania, emocjonalności, paralingwistyczny, płynności mówienia. Drugim etapem badania był pomiar zmiennych psychologicznych, którego dokonano za pomocą skróconej wersji kwestionariusza NEO-PI-R (SF IPIP NEO-PI-R), Formalnej Charakterystyki Zachowania - Kwestionariusza Temperamentu w wersji zrewidowanej FCZ-KT(R), Popularnego Kwestionariusza Inteligencji Emocjonalnej PKIE, Testu Rozumienia Emocji oraz Inwentarza Stanu i Cechy Lęku STAI. Do analizy wyników zastosowano testy istotności różnic, jednoczynnikową i dwuczynnikową analizę wariancji, analizę regresji

wielozmiennowej, eksploracyjną analizę czynnikową oraz modelowanie równań strukturalnych.

W wypowiedziach badanych ujawniły się istotne statystycznie różnice międzypłciowe w zakresie wskaźników walencji negatywnej i pozytywnej, emocjonalności oraz dogmatyzmu. Tego typu określeń w wypowiedziach na temat emocji częściej używają kobiety. Wraz z wiekiem wzrasta częstość używania pozytywnych określeń emocjonalnych w wypowiedziach na temat pozytywnej emocji a także spada liczba odniesień do własnej osoby. Badania przyniosły ponadto ciekawe wnioski odnośnie interakcji wieku i płci w używaniu pozytywnych i negatywnych określeń emocjonalnych, dogmatycznych oraz negacji.

Przeprowadzone badania potwierdziły odmienność narracji emocji o różnej walencji. Wypowiedzi na temat niepokoju charakteryzują się częstszym używaniem negatywnych określeń emocjonalnych, liczniejszymi negacjami, określeniami wskazującymi na dokonywanie rozróżnień a w przypadku mężczyzn także większą liczbą określeń dotyczących przebiegu procesów mentalnych. Wypowiedzi na temat zadowolenia okazały się zawierać więcej interiekcji i określeń emocjonalnych, zwłaszcza o charakterze pozytywnym. W grupie kobiet narracje te zawierały ponadto więcej określeń regulujących natężenie.

Z przeprowadzonych badań wynika, że w wypowiedzi językowej ma miejsce projekcja psychologicznych właściwości podmiotu. W sposób szczególny ujawnia się napięcie emocjonalne (zwłaszcza w postaci lęku), wysoka inteligencja emocjonalna (w szczególności w zakresie wiedzy o emocjach), czynniki temperamentalne takie jak wrażliwość i reaktywność emocjonalna oraz nastawienie do innych ludzi.

Psychologiczne mechanizmy ekspresji językowej i parajęzykowej mają charakter złożony. Zgodnie z zaprezentowanym w pracy modelem projekcji-ekspresji, w ekspresji mogą ujawniać się różnorodne cechy podmiotu. Sposób, w jaki docierające z otoczenia informacje są odbierane i analizowane, jest zależny od posiadanych schematów poznawczych i stosowanych mechanizmów obronnych, które mogą być bardziej lub mniej świadome i adaptacyjne. Odmienne konstruowanie znaczeń (w wyniku odmiennego interpretowania doświadczenia) prowadzi do konstruowania pojęć o zróżnicowanej strukturze, która może modyfikować sposób wypowiadania się na temat określonych emocji.

Przeprowadzone badanie stanowi odpowiedź na szereg luk zauważalnych w literaturze przedmiotu i tworzy nowy wkład w wiedzę na temat językowej i parajęzykowej ekspresji emocjonalnej oraz ich psychologicznych mechanizmów. Przedstawiona została propozycja teoretycznej ramy, która integruje elementy dotychczas rozpatrywane oddzielnie w ramach

różnych dyscyplin i ujęć teoretycznych, co umożliwiło całościowe spojrzenie na mechanizm językowej i parajęzykowej ekspresji właściwości psychicznych człowieka. Ponadto, dokonano syntezy już istniejących danych oraz ich rozszerzenia o elementy dotychczas nie pojawiające się w badaniach. Uwzględniono jednocześnie różnorodne uwarunkowania ekspresji a także różnorodne jej przejawy, co dotychczas nie było uwzględniane (badacze w głównej mierze skupiali się na pojedynczych przejawach ekspresji lub wąskim zakresie jej uwarunkowań). Dzięki temu możliwe było ukazanie złożoności psychologicznych mechanizmów ekspresji oraz lepsze zrozumienie tego procesu. Jest to pierwsze tak kompleksowe badanie przeprowadzone wśród osób z populacji generalnej na gruncie polskim.

Kalina Konecna